

İSVEÇ Lararföbundet

Jan Forsell

Kıdemli Sendika Görevlisi

Çeviren: Hilal Ünlü

Sayın başkan ve saygıdeğer konuklar,

Bana kurultayınıza katılma fırsatı verdiğiniz için sizlere bir kez daha teşekkür ediyorum.

Eğitim Sen Türkiye’de eğitimin geliştirilmesi konusunda önemli bir misyon yüklenmiştir. Ücret ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi mücadelenizde olduğu kadar bu tür önemli çalışmalarınızda da bizler, İsveç Öğretmenler Sendikası ve İsveç öğretmenleri olarak her zaman yanınızda olacağız.

İsveç Okullarında Göçmen ve Mülteci Çocuklara Yönelik Ana Dil Eğitimi

Sizlere İsveç’te uygulanan ana dilde eğitim konusunu tam olarak resmedebilmek için İsveç eğitim sistemini detaylı olarak anlatmak isterdim. Ne yazık ki zaman sınırlı. Bu yüzden yalnızca okul öncesinden yetişkin eğitimine olmak üzere İsveç eğitim sisteminde tüm düzeylerde uygulanan ana dil eğitimini anlatmakla yetinmek zorunda kalacağım. Ayrıca sanırım birkaç tarihi gerçekliğe de değinmekte yarar vardır.

Tarihi Gerçekler

İsveç ile Finlandiya sınırı arasında yaşayan, Fince konuşan küçük bir topluluğu ve İsveç’in Kuzeyinde bulunan eski göçebe Samileri saymazsak ülkede ülke dilini konuşan azınlık yoktur. Bu yüzden, ana dilde eğitim sorunu II. Dünya Savaşı sonundan itibaren İsveç’e gelen göçmen ve mültecileri ilgilendiren bir sorundur.

II. Dünya Savaşı’na kadar İsveç bir göçmen ülkesiydi. İsveç’ten 1850-1950 yılları arasında çoğunluğu Amerika’ya olmak üzere 1 milyon insan göç etmiştir. Bunun esas nedeni yoksulluktu. Öte yandan birçok insan dini ya da politik baskı nedenleriyle ülkeyi terk etmişti.

İsveç'te göç ve mülteci politikası diğer Avrupa ülkeleriyle aynı çizgide gelişti. II. Dünya Savaşı sırasında ve savaş sonrasında Baltık ülkelerinden (Estonya, Letonya ve Litvanya) İsveç'e büyük mülteci akımı olarak başlayan ve 1970'lere kadar süren göç esas olarak yoğun iş gücü talebine dayanıyordu. Bu süreçte göçmenlerin büyük bir kısmı Finlandiya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye'den gelmiştir. Daha sonra mülteci göçünün nedeni yavaş yavaş değişmeye başladı. Yerini bugün de ağırlıklı olarak geçerli olan başka göç nedenlerine bıraktı. 1960 yılının sonunda Yunanistan, 1970 yılının başında da Şili ve diğer Latin Amerika ülkelerinden mülteciler geldi. 1970 yılında Orta Doğu'dan gelen mültecileri İran, Doğu Afrika ve son zamanlarda Bosna'dan gelenler izledi ve mülteci sayısı artmaya başladı. Artık bu noktada göçün nedeni İsveç'in iş gücü talebi değil can güvenliği ve daha iyi gelecek kaygılarıydı.

Şimdiki Durum

Bugün İsveç'e dünyanın her yerinden 100'den fazla ulusu temsil eden göçmen gelmektedir. Bu uluslardan 20 kadarının 10.000'den fazla nüfusu vardır. İsveç'in toplam nüfusu 9 milyon civarında olup yine bunun yaklaşık % 10'u yurtdışı doğumludur. Buna ikinci kuşak göçmenler de eklenirse oran % 17'ye çıkar.

Birinci kuşak göçmenlerden yurtdışı doğumları kastediyoruz. İkinci kuşak göçmenler, İsveç'te doğan ama annesi ya da babası, bunlardan en az biri yurtdışı doğumlu olan kuşaktır. İsveç'te 18 yaşın altında yaklaşık 2 milyon çocuk vardır. Bunların 1/5'i birinci ya da ikinci kuşak göçmen sınıfındadır.

Sığınma talebindeki bu hızlı artış doğal olarak tüm toplum üzerinde bir gerginlik yaratmış ve göçmen çocuklarına elverişli eğitim sunacak yeterlikte olan okul gereksinimini arttırmıştır. İsveç eğitim kanununa göre okul, ekstra destek gereksinimi duyan öğrencilerle ilgilenme konusunda özel bir yükümlülüğe sahiptir. Bu yüzden, göçmen çocukların dil öğrenimi gereksinimi okulların özel sorumluluğundadır.

Göçmen Çocuklara Dil Desteği

Bugün, göçmen çocuklarına dil desteği, ana dilde eğitim, ana dil öğrenme çalışma rehberliği ve İsveççe'yi yabancı dil olarak öğrenme çalışmaları olmak üzere iki yolla verilir. Ana dil eğitimi gönüllüdür ve buna öğrencinin katılıp katılmayacağına öğrencinin kendisi ve anne babası karar verir. İsveççe'yi yabancı dil olarak öğrenmek, gereksinimi olduğuna karar verilen çocuklar için zorunludur.

Ana Dilde Eğitim

1968 yılında, belediyelere ana dili İsveççe'nin dışında olan öğrenciler için ana dilde eğitim düzenlemesi yapma izni verildi. O zamanlar bu konuda yasal zorunluluk yoktu. Buna

her belediyenin kendisi karar veriyordu. Bununda nedeni, her öğrencinin kendi kültürel kimliğini ve dilini korumasını ve geliştirmesini sağlamaktı.

Resmi Komisyon

Yine 1968 yılında, İsveç'teki göçmenlerin durumlarını incelemek üzere bir göç komisyonu oluşturuldu. 1974'e kadar çalışmalarını sürdüren bu komisyon belediyelere, ana dili İsveççe'nin dışında olan öğrenciler için ana dilde eğitim sağlamalarını teklif etti.

Ana dilde eğitim belediyeler açısından zorunlu, ama çocuklar açısından gönüllü olmalıydı. Parlamento bunu daha sonra 1977'de yasalaştırdı.

Hükümet Tasarısı

Hükümet tasarısında Eğitim Bakanının açıkladığı yasa şöyle der:

“İki dillilik, dil öğrenimi ve geliştirilmesi konusunda yapılan yeni bir araştırma, ana dilini ideal düzeyde geliştiremeyen ve okulda kendi dili dışında bir dilde eğitim gören bir çocuğun, büyük bir zihinsel ve duygusal gerginliğe itildiğini ortaya koymuştur. Bu yüzden çocuğun gelişimi altüst olabilir. Ayrıca erken yaşlarda tamamiyle bir başka dile ayak uydurmaya çalışan bir çocuk anne babasıyla önemli iletişim sorunları yaşayabilir. Kendi dilini iyi bilen bir çocuk için diğer yabancı dili öğrenmek de kolaydır. Toplumun bütün bunları hesaba katarak tüm çocuklara ana dillerini geliştirme konusunda gerekli olanakları yaratması gerekir.”

Müfredat ve Dersler

Bu, ufak tefek değişikliklere uğrayarak 1980 yılında kabul edilen zorunlu eğitim müfredat programına girdi. 1993'de kabul edilen şu anki müfredat programı ana dile ilişkin kısmından şunları söyler:

- Ana dil, bireyin dil; kişilik ve zihin gelişimi açısından temel bir öneme sahiptir.
- Ana dil, insanların kimlik ve öğrenme yeteneklerinin gelişmesinde bir iletişim aracıdır.
- Ana dil, kültürel geçmişin anahtarıdır.
- Aynı bölümde şunlara yer verilir: Ana dil öğretiminin amacı öğrencilerin;
- Ana dilde yazma, sözlü olarak kendilerini anlatma ve anlama yeteneklerini geliştirmelerini,
- Farklı konuları ana dilde okuyup anlayarak öğrenebilmelerini,
- Ana dilleri ile İsveççe arasında kıyaslamalar yapmak üzere dil yapısını öğrenmelerini iki dilliliklerini geliştirmelerini,

- Kendi kültürlerine ilişkin sosyal yaşam, gelenek ve tarih bilgilerini edinmelerini ve İsveç kültürü ile kıyaslamalar yapabilmelerini,
- İsveç'te bulunan kendi azınlık kültürleri için bir vakıf kurma olanağı yanı sıra sıkı ilişki zemini oluşturmalarını,
- Edebiyat okuyarak okuma alışkanlığı edinmelerini, kültürel geçmişlerini tanımalarını ve okuduğu şeylerle kendileri ve kendi kişisel konumları arasında bağlantı kurabilmelerini,
- Ana dillerini bilgi edinme aracı olarak kullanmayı öğrenip farklı alanlardaki kelime ve kavram hazinelerini geliştirmelerini garanti eder.

Öğrenciler ve Diller

Daha önce sözü edildiği üzere, İsveç'te 18 yaşın altındaki çocukların 1/5'i yani yaklaşık 400.000 çocuk; ya birinci ya da ikinci kuşak göçmen çocuklarından oluşmaktadır. Zorunlu okullarda okuyan çocukların yaklaşık %12'sinin ana dili İsveççe'den farklı bir dildir. Bunların %55'i kendi dillerinde ana dil eğitimi almaktadır. 1993-94 eğitim-öğretim yılında yaklaşık 156 farklı dilde ana dil eğitimi verilmiştir. Bunlardan en yaygın olanları Fince, Arapça, Sırpça, Hırvatça, Boşnakça, İspanyolca, Farsça, Lehçe, Türkçe, İngilizce, Arnavutça ve Kürtçe'dir.

Ana Dilde Eğitim Hakkının Sınırları

Ana dil eğitiminin ya da ana dilde çalışma rehberliğinin yeterli olabilmesi için çocuğun anne ve babasından birinin İsveççe dışında bir dili ana dil olarak bilmesi gereklidir. Ayrıca bu dilin çocuk ve anne ya da çocuk ve baba arasında evde günlük olarak kullanılması gereklidir. Bunların dışında iki gereklilik daha vardır. İlki, çocuğun temel ana dil bilgisine sahip olması, ikincisi anne-baba ve çocuğun ana dil eğitimi talebinde bulunması.

Ana Dilde Çalışma Rehberliği

Bir çocuk gereksinim duyduğunda ana dilinde çalışma rehberliği alabilir.

Eğitim Dili Olarak Ana Dil

Eğitim dili olarak dilin kullanılması İsveç'te yaygın bir uygulama değildir. Özellikle büyük şehirlerde bu tür eğitim veren okullar vardır. Ancak bu, okul yetkililerince çok fazla cesaretlendirilmemektedir. İsveççe'den farklı bir dil ile eğitim yapan bazı özel okullar vardır. Ayrıca bu devlet okullarının belli sınıfları için de geçerlidir. Bu okullar uyarlanmış bir müfredata göre ve Milli Eğitim Bakanlığının oluru çerçevesinde eğitim verirler.

Öğretmenler

En yaygın 6 dilde ana dil öğretmenlerine yönelik eğitim programı vardır. Bu programın amacı, eğiticiyi ana dil dışındaki derslerin öğretilmesinde yetkin kılmaktır. Bunun nedeni, tek bir ders öğreten ana dil öğretmenlerinin öğrenci sayısında olabilecek değişime karşı iki ya da daha fazla derse giren öğretmenlere göre daha hassas olmalarıdır. Bir diğer neden, İsveçli öğrencilerin göçmen asıllı öğretmenlerle tanışmasının çok kültürlü bir toplumun gelişmesine katkıda bulunacağı düşüncesidir.

Şimdiye kadar ana dil öğretmenlerinin geneli tek bir derse giriyordu. Yaygın kullanılan dillerde eğitim veren öğretmenlerden bazıları kendi ülkelerinde eğitim görmüşlerdi. Diğerlerinde, özellikle yoğun kullanılmayan dillerde yetmişmiş öğretmen yoktu.

Öğretim Materyalleri

İsveç okullarında yüzden fazla dilde ana dil eğitimi verilmektedir. Genelde uygun ders kitabı ve diğer eğitim materyali bulmada büyük zorluklar yaşanmaktadır.

İsveç'te Milli Eğitim Bakanlığı eğitim materyalleri üretiminin desteklenmesinden sorumludur. Buna karşın, öğretim materyali üretecek yeterlikte çok az yazar bulunması büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden birçok öğretmen kendi öğretim materyalini kendisi yaratmaktadır.

Kitaplar ve diğer öğretim materyallerini, yurtdışından, başka ülkelerden edinmek elbette ki zor değildir. Ama bazı ülkelerden alınan kitaplardaki konular politik, propagandaya yönelik ya da taraflıdır. İsveç müfredatına göre bu kitapların kullanımı olanaksızdır.

İkinci Dil Olarak İsveççe

İsveççe zorunlu ikinci dil olarak okullarda 1960'larda öğretilmeye başlandı. O zamandan beri hem ikinci dillerin öğretimi hem de öğrenimi konusunda yapılan önemli araştırmalar sayesinde bilimsellik çerçevesinde hakkıyla gelişti.

İkinci dil olarak İsveççe için 1988'den beri bir öğretmen eğitimi programı var. Bu eğitimin amacı öğrencilerin, ana dili İsveççe olan öğrencilerin okulda edindiğine eşit bir İsveççe bilgisi edinmesini sağlamaktır. Buna karşın bu bilgi bazen aynı ölçüde olmayabilir. Her şeyden önce göçmen öğrencilerin gereksinim duyduğu şey, onları okuldaki arkadaşlığına katan, daha geniş düşünürsek toplum yaşamına tamamıyla girmesine yardım eden bir dildir.

Yeni gelen çocuklar kabul grupları ya da hazırlık sınıflarına alınır. Bunlar sınıflandırılabilir ya da karışık yaş grupları şeklinde ayarlanabilir. Bu çok az ya da hiç İsveççe bilmeyen çocuklar için geçerlidir. Öğrenciler bu hazırlık sınıfında çok az kalırlar. Çocuğun

İsveççe eğitimi farklı derslerde de götürebileceğine karar verildiğinde düzenli eğitime geçiş sağlanır.

Özet

Günümüzde, hem İsveç'te hem de uluslararası düzeyde yapılan araştırmaların ana dili öğrenmenin bir başka dili öğrenme üzerinde büyük etkisinin olduğunu gösteren kesin sonuçlar vardır. Yeni bir dil öğrenme, yalnızca yeni bir dilin konuşulduğu ortamda bulunma ile gerçekleşmez. Yeni bir dil öğrenme, kişinin bildiği bir dil ve anladığı bir ortamın olduğu koşullarda gerçekleşmelidir. İsveççe'nin göçmen çocuklar tarafından ikinci ya da yabancı dil olarak öğrenilmesi, eğer çocuk belirli bir düzeyde gelişmiş ana dil bilgisine sahipse daha basittir. Eğer ana dil ve ikinci dil paralel olarak gelişirse ikisi de birbirinin gelişmesine yardımcı olur ve birbirini destekler. Eğer ana dil gelişimi durursa, ikinci dilin gelişimi de yavaşlar. Özellikle ileri düzey ders kitapları ve diğer ders materyalleri çocukların günlük yaşamda ya da arkadaşlarıyla okuldayken ender olarak karşılaştıkları kelime ve kavramlar vardır.

Ana dil eğitimi, göçmen çocukların kendilerine olan saygı ve güvenini güçlendirmeyi ve iki ayrı kültürel kimliği ve kültürel yeterliliği olan ve iki dil konuşan bireyler olarak gelişmelerine yardımcı olmayı amaçlar.

Lararföbundet (İsveç) Temsilcisi, Jan Forsell